

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

УДК 378.015.31

*Олена Вдовиченко, аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом,
асистент кафедри медичної біології
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті представлено теоретичний аналіз проблемного поля дослідження: формування соціально-комунікативної культури студентів вищих медичних навчальних закладів. З'ясовано, що формування соціально-комунікативної культури майбутніх медиків є невід'ємною складовою професіоналізму та необхідною умовою, яка забезпечує підвищення професійної і персональної компетентності в суспільних відносинах.

Ключові слова: соціально-комунікативна культура, заклади вищої освіти, студенти, професійна компетентність.

Літ. 9.

*Елена Вдовиченко, аспирант Межрегиональной академии управления персоналом,
ассистент кафедры медицинской биологии
Национального медицинского университета имени А.А. Богомольца, г. Киев*

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье представлены теоретический анализ проблемного поля исследования: формирование социально-коммуникативной культуры студентов высших медицинских учебных заведений. Выявлено, что формирование социально-коммуникативной культуры будущих медиков является неотъемлемой составляющей профессионализма и необходимым условием, которое обеспечивает повышение профессиональной и персональной компетентности в общественных отношениях.

Ключевые слова: социально-коммуникативная культура, высшие учебные заведения, студенты, профессиональная компетентность.

*Olena Vdovychenko, Postgraduate Student of the Interregional Academy of Personnel Management,
Assistant of the Medical Biology Department
National Olexander Bohomolets Medical University, Kyiv*

THE FEATURES OF THE SOCIO-COMMUNICATIVE CULTURE OF STUDENTS IN THE SOCIO-CULTURAL ENVIRONMENT IN THE HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

The article presents the theoretical analysis of the problem field of the research: the formation of the social and communicative culture of students in the higher education institutions. It was found that the formation of the social and communicative culture of future doctors are an integral part of the professionalism and a prerequisite that enhances the professional and personal competence in the public relations.

Keywords: the social-communicative culture, the higher education institutions, students, a professional competence.

Вступ. В умовах сучасних динамічних соціальних перетворень одним з завдань вищої освіти в Україні є формування у випускників вищих медичних навчальних закладів сформованої комунікативної культури і професійної компетентності. Інтенсивний розвиток закладів вищої освіти на засадах загальнолюдських цінностей вимагає розробки нових методологічних підходів до формування гуманістично-спрямованої особистості майбутнього лікаря, ключовою компетентністю якого є високий

рівень соціально-комунікативної культури у професійній діяльності. Наразі останнім часом активізувались спроби науковців визначити умови й педагогічні можливості формування соціально-комунікативної культури, оскільки вона є однієї з професійних цінностей сучасного фахівця.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у висвітленні особливостей формування соціально-комунікативної культури студентів вищих медичних навчальних закладів у сучасному соціокультурному середовищі.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Виклад основного матеріалу. Зростання ролі професійної комунікації, яке поширюється в сучасному суспільстві, спричинене інтеграцією культур. На сьогодні, соціально-комунікативна культура є необхідною умовою формування сучасної особистості, засобом самореалізації та досягнення успіху, самоствердження та способом досягнення мети в міжособистісних взаєминах.

Вимоги до професійного рівня об'єктивно актуалізують оновлення змісту фахової підготовки майбутніх лікарів, що висвітлено у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті.

У зв'язку з цим набуває актуальності формування свідомого ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності, досягненню високої культури мовлення, розвитку навичок ділового спілкування, самовихованню та самоусвідомленню студентів щодо необхідності підвищення рівнів соціально-комунікативної культури у позааудиторній діяльності.

Вирішення цього пріоритетного завдання вимагає новітніх пошуків таких форм і методів професійної підготовки, які змогли б допомогти студентам-медикам забезпечити високу результативність в усвідомленні ними сутності і закономірностей гуманістичного спілкування, оволодіння ними комунікативними уміннями на високому рівні, які відкривають нові можливості у розв'язанні проблем їхньої професійної компетентності.

Тому теоретична і практична значущість проблеми формування соціально-комунікативної культури у студентів вищих медичних навчальних закладів є сьогодні однією з найактуальніших у психолого-педагогічній науці.

Як засвідчує аналіз філософської, культурологічної, психологічної та педагогічної наукової літератури досліджувана проблема розглядається вченими з різних аспектів, а саме: філософії комунікації (К.-О. Апель, М. Рідель, Ю. Хабермас, К. Ясперс, М. Бубер, О. Больнов та ін.); виявлення загальних закономірностей і механізмів спілкування (Б. Ананьєв, Г. Андреева, Л. Виготський, Б. Ломов, В. М'ясищев, Б. Паригін, С. Рубінштейн та ін.), філософсько-методологічного підходу до проблеми соціально-комунікативної культури як важливого компонента загальної культури особистості (В. Андрущенко, М. Михальченко, Л. Коган, О. Арнольдова), визначення рівня комунікативності учителів (К. Ушинський, П. Блонський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.); уточнення педагогічного змісту важливості оволодіння школярами і підліткам соціально-комунікативною культурою (В. Тернопільська, В. Муромець ін.).

Отже, значення цих досліджень для розв'язання сучасних педагогічних проблем полягає у тому, що вони дають змогу, з одного боку, більш цілісно уявити соціально-комунікативну культуру як предмет педагогічного аналізу, а з іншого – осмислити педагогічні проблеми в контексті комунікативної проблематики.

Таким чином можна стверджувати, що аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблеми розвитку соціально-комунікативної культури особистості цікавить багатьох вітчизняних педагогів та зарубіжних науковців.

Для того, щоб ґрунтовніше розкрити наше ключове поняття “соціально-комунікативна культура”, ми звернулися до психологічних досліджень розуміння сутності саме комунікативного аспекту, що в свою чергу потребує дослідження здатності та готовності особистості до спілкування, як її складових.

Зв'язок спілкування з окремими психічними процесами, зокрема, емоціями досліджувалися К. Абдульханова-Славською, Т. Гавриловою, О. Кононко, К. Ізард та ін.

На переконання Л. Орбан-Лембрик [7], людина як соціальна істота є суб'єктом трьох основних видів діяльності: праці, пізнання, спілкування, оскільки вона пов'язана безліччю взаємин, як із предметним світом (природним і соціальним), так і з іншими людьми.

У психології існують різні підходи до вивчення феномену спілкування, при цьому традиційним є його аналіз на основі загальнопсихологічної теорії діяльності, які представлені у наукових працях Н. Казаринової [5]. У чисельних наукових працях науковців В. Тернопільської, І. Беха, Н. Чернухи розглядається спілкування як умова і фактор людської діяльності, як її різновид, коли спілкування може бути і самостійною діяльністю, і виступати компонентом інших, некомунікативних її видів.

На думку ученого І. Беха [2] спілкування – різновид діяльності, об'єктом якого є інша людина, предметом – її внутрішній світ (почуття, прагнення, погляди, переконання), метою – зміни, які відбуваються і відповідають потребам суб'єкта, а засобами – сукупність інформаційних впливів (мова, міміка, жести). При цьому партнери по спілкуванню водночас є об'єктами, так і суб'єктами діяльності [2, 46].

Із позиції М. Кагана [4], спілкування – це одна із найважливіших сторін життя людини, яка за своїм значенням дорівнюється самій діяльності. Учений розглядає його як взаємодію людей, вважаючи, що воно “вплітається” в діяльність і є

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

умовою її виконання. Спілкування – це і взаємодія, кожна із учасників якої є носієм активності й передбачає її наявність у свого партнера [4, 121]. Така різноаспектність поглядів свідчить про те, що спілкування відіграє надто важливу роль у професійному розвитку майбутніх фахівців.

Розглянемо особливості формування соціально-комунікативної культури у студентському віці більш детально.

Студентів можна віднести до юнацького віку. Юнацький вік є найбільш чутливим у плані виховання самоповаги, вироблення самооцінки, формування соціальної і комунікативної культури тощо. Особливості юнацького віку досліджували І. Бех [2], А. Калініченко, І. Кон, Т. Кравченко, Н. Максимчук, Ю. Милославський, І. Чеснокова та ін.

У вітчизняній науці набула визнання концепція чутливих періодів Л. Виготського, котрий розкрив їх у своїй праці “Мышление и речь” [3] через “чутливість” і “оптимальний термін навчання”, які мають “верхні” і “нижні” межі, що дозволило вченим розвивати власні уявлення відносно періодів стійкого балансу між біологічними і соціальними чинниками, що впливають на онтогенез дитини і створюють найбільш сприятливі умови для їхнього розвитку і виховання.

Схожих поглядів дотримується і І. Бех яка відзначає значущість сутності чутливості, однак звертає увагу на її деяку схематизованість [1].

На наш погляд, заслуговує на увагу думка Л. Виготського щодо вікових новоутворень, під якими “слід розуміти той новий тип побудови особистості та її діяльності, ті психічні і соціальні ступені, які вперше виникають на даному віковому ступені та які в найголовнішому й основному визначають свідомість дитини, її ставлення до середовища, її внутрішнє та зовнішнє життя, весь перебіг її розвитку в даний період” [3, 248].

Ми поділяємо погляди В. Тернопільської, яка розглядає процес виховання студентів у контексті суб’єкт-суб’єктної взаємодії. “Студент для викладача – це доросла і певним чином сформована особистість, радше колега, що виконує і має виконати великий обсяг самостійної роботи і привнести до навчального процесу свій власний досвід” [6, 13].

Водночас, маючи власний досвід викладання у закладах вищої освіти, ми стверджуємо, що у стосунках викладачів і студентів закладена низка суперечностей:

- між потребою і вимогами студентів у

демократичному стилі взаємин та авторитарними методами виховання, які застосовуються у вищих навчальних закладах;

- між потребою студентів у формуванні саме соціально-комунікативної культури і неналежними ставленнями до цього питання кураторів;

- між потребою у довірливих стосунках з викладачами та реальною віддаленістю суб’єктів виховної діяльності;

- відсутністю індивідуального підходу до студентів та надмірною вимогливістю викладачів;

- між бажанням студентів бути і здаватися.

У дисертаційній роботі А. Агаркової висловлюється слушна думка щодо особливостей самооцінки у молоді, яка “дає можливість побачити власне “Я” в центрі світотворення, суспільства, колективу, усвідомити свій вплив на те, що відбувається, критично оцінити результат своїх дій в оточенні собі подібних, як зсередини себе, так і опосередковано, через оцінки інших. Однак людина повинна поважати себе не на основі оцінок з боку оточення, нехай навіть і справедливих, а на основі адекватного усвідомлення самої себе” [1, 16].

Слушною є думка І. Бега [2], який пропонує використовувати синергетичні принципи, які створюють певні передумови розвитку особистості у ранньому юнацькому віці і за яких:

- особистість є відкритою системою щодо навколишнього оточуючого середовища;

- певна незбалансованість психологічних чинників саморозвитку у 15 – 16 років виступає каталізатором “стрибка саморозвитку” у 17 – 18 років, який характеризується різким самоусвідомленням учнем самого себе та власного місця у подальшому дорослому світі; самопотенціюванням до активної діяльності та самореалізації в цьому світі. Таке бачення несе в собі елементи процесуальності (взаємодії процесів) та системності (взаємодії систем) [110, 266]. З метою активації виховних впливів доцільно приділяти увагу формуванню Я-концепції та адекватної самооцінки; механізму соціальної адаптації, розвитку комунікативних умінь і навичок, що сприятиме вихованню самоповаги. Психолог виділяє основні напрями роботи з дітьми цього віку, а саме:

Таким чином, вивчення особливостей юнацького віку дозволяє краще зрозуміти кожного студента з тим, щоб допомогти йому формування соціально-комунікативної культури у позааудиторній діяльності.

Попри те відзначимо, що структурні компоненти у навчально-виховному процесі

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

закладів вищої освіти виявляються у своїй єдності і взаємозв'язку, що якнайкраще характеризує сутність формування соціально-комунікативної культури студентів.

Отже, соціальна значущість, практична необхідність формування соціально-комунікативної культури студентів вищих медичних навчальних закладах, а також недостатня теоретична і методична розробленість даної проблеми потребують дослідження специфіки її формування у студентів вищих медичних навчальних закладів у позааудиторній діяльності, проведення відповідного констатувального дослідження та розробки відповідних до вимог часу методик і технологій, які б забезпечували його ефективність.

Висновки. Незважаючи на значний інтерес дослідників до проблеми комунікації, питання про особливості формування соціально-комунікативної культури майбутніх медиків, та розвиток її складових, які визначають здатність молодого спеціаліста до самореалізації й адаптації у суспільних відносинах, вимагають поглибленого вивчення, на що й буде спрямоване наше подальше дослідження.

1. Агаркова А.О. *Формування професійно-етичної культури майбутніх лікарів у вищому навчальному закладі.* / А.О. Агаркова. – автореф. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук. – Луганськ, 2010. – 21 с.

2. Бех І.Д. *Виховання особистості: У 2 кн.* /

І.Д. Бех. – К.: *Либідь*, 2003. – Кн. 1: *Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади.* – 280 с.

3. *Выготский Л.С. Мышление и речь / Лев Семенович Выготский. Изд. 5, испр. Издательство "Лабиринт", М., 1999. – 352 с.*

4. *Каган М.С. Философская теория ценности / М.С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1997. – 205 с.*

5. *Казаринова Н.В. Межличностное общение: учебник для вузов / [В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша]. – СПб.: Питер, 2009. – С. 12 – 78.*

6. *Тернопільська В.І. Система виховання соціально-комунікативної культури учнів загальноосвітньої школи у позаурочній діяльності / В.І. Тернопільська: автореферат на здоб. наук. ступ. док. пед. н. за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Київ, 2009. – 40 с.*

7. *Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації: Монографія / Л.Е. Орбан-Лембрик. – Чернівці: Книги – XXI, 2010. – 528 с.*

8. *Уваркіна О.В., Висоцька О.І. Сучасний стан та проблеми формування комунікативної культури студентів-медиків // Актуальні проблеми формування особистості студента – майбутнього лікаря: Матеріали III науково-практичної конференції МІ УАНМ. – К.– 2003. – С. 27 – 29.*

9. *Юсеф Ю.В. Формування комунікативної культури майбутніх лікарів: Навчальний посібник. – Луганськ: Луганський державний медичний університет, 2007. – 114 с*

Стаття надійшла до редакції 19.12.2016

“Вчіться у вчора, живіть сьогодні, сподівайтесь на завтра. Головне – не припиняти задавати питання ... Ніколи не втрачайте священної допитливості”.

*Альберт Ейнштейн
видатний фізик*

“Три риси роблять з людини диво – і це вищі дари Верховної Щедроти: плідний талант, глибокий розум, витончений і щасливий смак”.

*Бальтасар Грасіан-і-Моралес
іспанський прозаїк*

“Чим більше любові, мудрості, краси, доброти ви відкриєте в самому собі, тим більше ви помітите їх в навколишньому світі”.

*Мати Тереза
католицька черниця, засновниця добродійних місій*

